

**Aktualny stan zasobów i wydobycia kamieni łamanych i blocznych
na tle ostatniego pięciolecia**

Kamienie łamane i bloczne (dawniej nazywane kamieniami drogowymi i budowlanymi) w ponad 98 % wykorzystywane są jako kruszywo łamane używane w drogownictwie i budownictwie oraz przeznaczone na drobne elementy kamienne jak kostki, krawężniki i inne. Pozostałe 2 % to kamienie bloczne w postaci dużych bloków, z których wykonuje się masywne elementy, płyty okładzinowe.

Według stanu na 31.12.2006 r. zasoby kamieni łamanych i blocznych wynoszą prawie 8 415 mln t i znajdują się w 590 złożach, w tym z187 złóż eksploatowanych wydobyto 36,6 mln t.

Złoża wapieni i margli dla przemysłu cementowego i wapienniczego, nie są tu brane pod uwagę, chociaż w niektórych z nich jak np. w złożu Barcin-Piehcin-Pakość (woj. kujawsko-pomorskie) około 10 % wydobycia może być wykorzystywane jako kruszywo łamane. Podobnie nie zaliczono tu dolomitów stosowanych w przemyśle hutniczym, szklarskim czy do produkcji nawozów.

Zestawienie złóż kamieni łamanych i blocznych, ich stanu zagospodarowania,
zasobów geologicznych, przemysłowych, wielkości wydobycia w ujęciu
wojewódzkim według stanu na 2006 r.

Tab.1

województwo	liczba złóż	zasoby geologiczne	zasoby przemysłowe	wydobycie
dolnośląskie	231	4334728	2095199	17894
złoża E	82	2209384	1714416	17894
złoża T	28	426386	377796	
złoża P	12	711087		
złoża R	55	713096	2987	
złoża Z	53	274775		
złoża M	1			
lubelskie	17	17788	4639	50
złoża E	2	4191	4135	50
złoża R	4	1686	504	
złoża Z	11	11911		
łódzkie	32	95894	15108	493
złoża E	13	46493	13320	492
złoża T	2	1846	1788	
złoża P	1	11291		
złoża R	9	29417		
złoża Z	7	6848		
małopolskie	82	1092909	224649	4818
złoża E	26	477911	217903	4818
złoża T	6	42421	6746	
złoża P	11	298425		
złoża R	19	205981		
złoża Z	20	68171		
mazowieckie	30	587411	3271	25

złoża E	11	4232	2646	25
złoża T	5	920	625	
złoża P	1	568593		
złoża R	9	1741		
złoża Z	4	11925		
opolskie	13	89118	39846	1368
złoża E	6	57111	35423	1369
złoża T	1	4424	4424	
złoża R	3	15146		
złoża Z	3	12439		
podkarpackie	40	459970	14066	576
złoża E	10	27386	13442	576
złoża T	1	63	63	
złoża P	6	157441		
złoża R	8	167260	560	
Złoża Z	15	107821		
podlaskie	1	244		
złoża P	1	244		
pomorskie	2	136		
złoża E	1	2		9
złoża Z	1	134		
śląskie	35	342938	50981	1904
złoża E	12	127365	48702	1903
złoża T	4	5912	2279	
złoża P	3	63669		
złoża R	7	102220		
złoża Z	9	43774		
świętokrzyskie	106	1893518	260879	9469
złoża E	22	464330	238767	9470
złoża T	8	64031	18678	
złoża P	12	592436		
złoża R	31	687514	3434	
złoża Z	33	85207		
zachodnio-pomorskie	1	225		
Złoża Z	1	225		

Objaśnienia: złoża E – eksploatowane
złoża T – zagospodarowane, eksploatowane okresowo
złoża P – o zasobach rozpoznanych wstępnie
złoża R – o zasobach rozpoznanych szczegółowo (w kat.A+B+C)
złoża Z - zaniechane
złoża M – wybilansowane

Złoża kamieni łamanych i blocznych występują w dwunastu województwach (tab.1, fig.1). W województwie dolnośląskim, lubelskim, łódzkim, małopolskim, śląskim, podkarpackim, śląskim i świętokrzyskim są to pierwotne złoża skał litych. Natomiast w podlaskim, i zachodniopomorskim znajduje się po jednym złożu, a w pomorskim dwa złoża gładów narzutowych skał magmowych pochodzenia skandynawskiego.

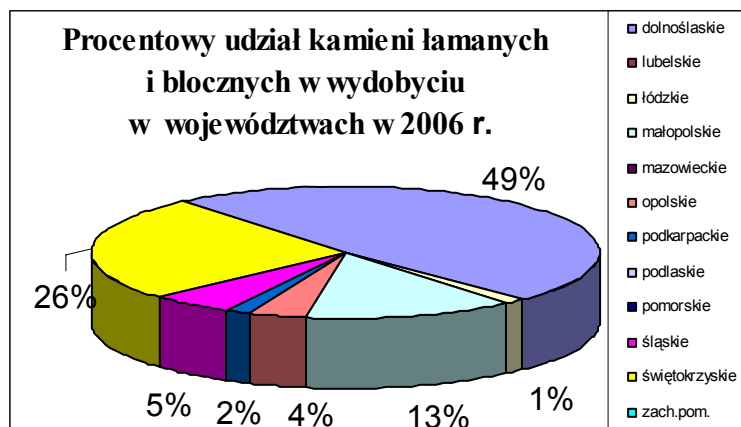

fig.1

Złoża, z których wydobywa się kamienie łamane i bloczne zaliczane są do następujących typów:

1. Typ magmowo-metamorficzny. Zaliczane tu są granity i pokrewne, bazalty, melafiry, porfiry, amfibolity, marmury, gnejsy, serpentynity itp.(woj. dolnośląskie, opolskie, małopolskie)
2. typ piaskowcowy (woj. podkarpackie, mazowieckie)
3. typ węglanowy (wapienie- woj. lubelskie)
4. piaskowcowo-wapienny (woj. świętokrzyskie, śląskie, łódzkie, małopolskie)

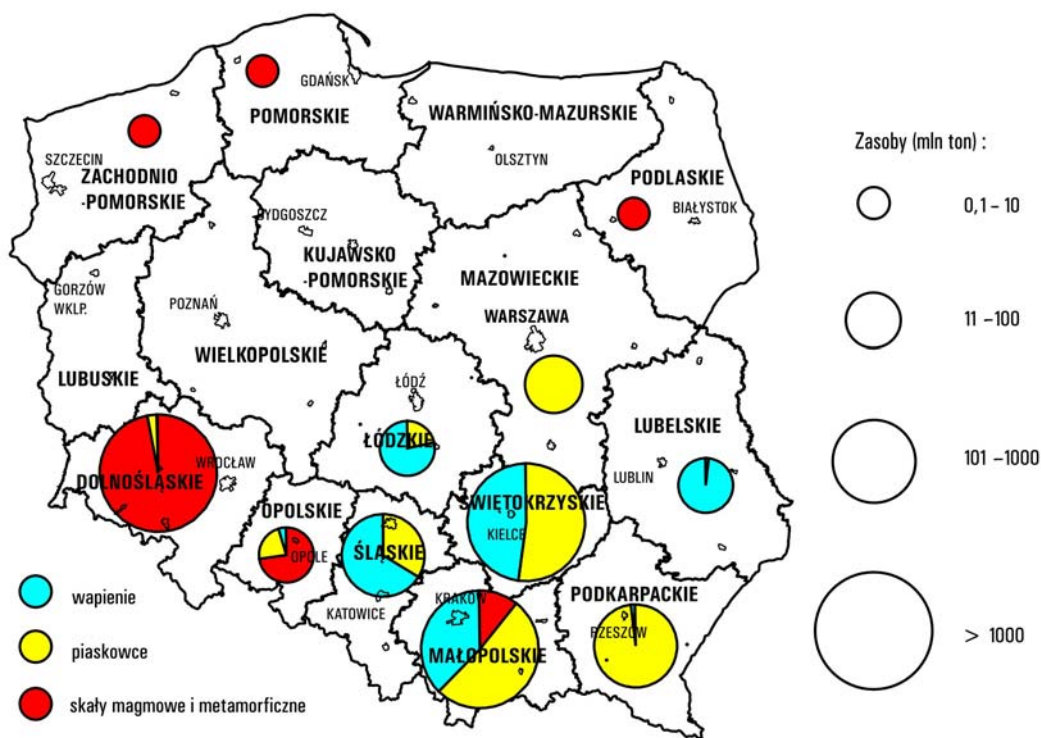

Fig. 2 . Rozprzestrzenienie zasobów kamieni drogowych i budowlanych w Polsce w 2006 r.

Skąły magmowe i metamorficzne wydobywane są przede wszystkim na Dolnym Śląsku. Tylko około 5 procent zasobów skąły magmowych znajduje się województwie małopolskim.. Skąły osadowe to głównie skąły węglanowe i piaskowce, które są eksploataowane w rejonie świętokrzyskim, na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej (wapienie) i karpackim (piaskowce). Na Dolnym Śląsku występują także skąły osadowe, których zasoby nie przekraczają 3,3 % wszystkich skąły eksploataowanych na tym obszarze.

Struktura zasobów, wydobywania i ilości złóż kamieni łamanego i blocznego pokazana została na fig.3. Wynika, stąd że największe zasoby i wydobywanie związane są ze skąłami magmowymi i osadowymi. Na 590 złóż kamieni łamanego i blocznego, 387 należą do skąły osadowych.

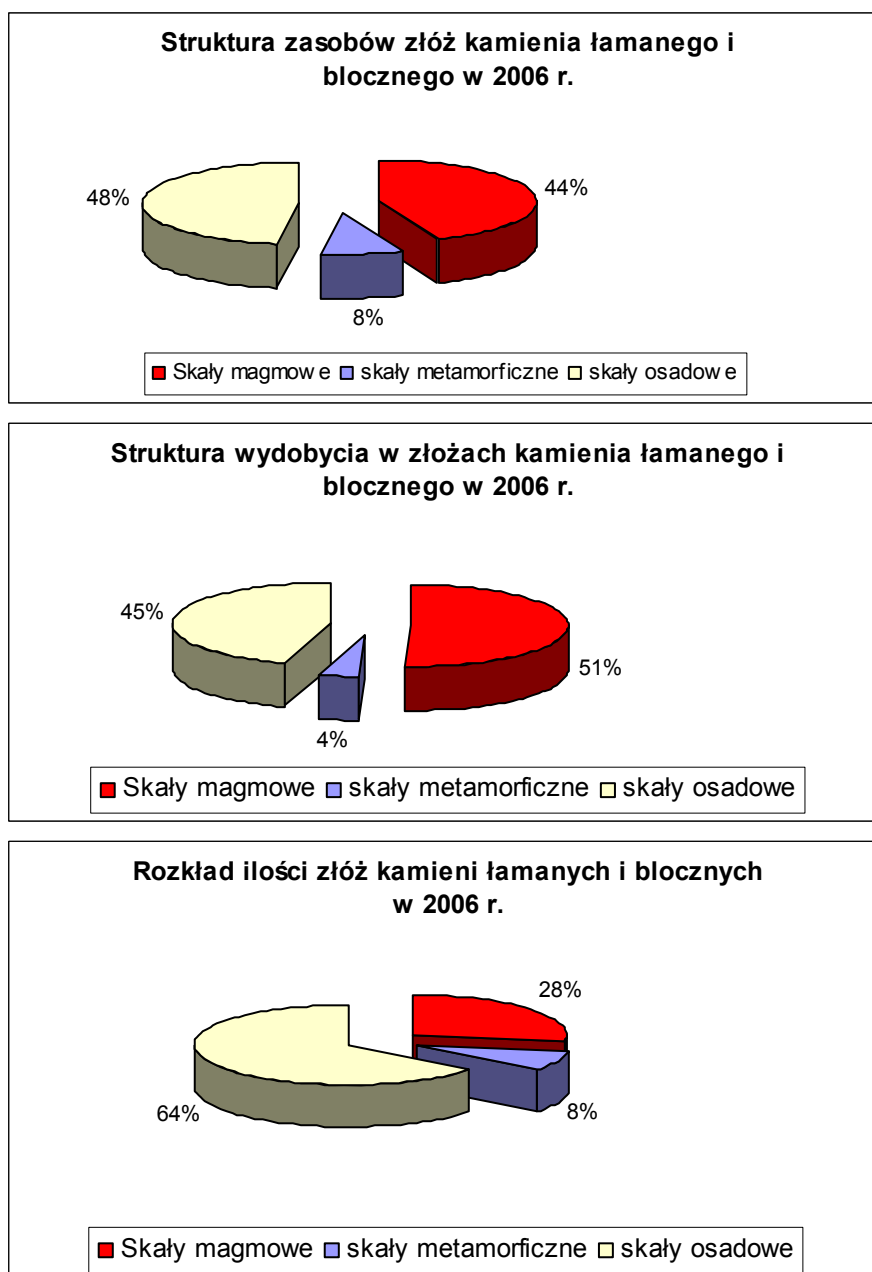

Fig. 3

Na fig.4 pokazano jak różnicują się zasoby i wydobywanie skąły magmowych. We wszystkich diagramach uwzględniano wielkości powyżej 1%.

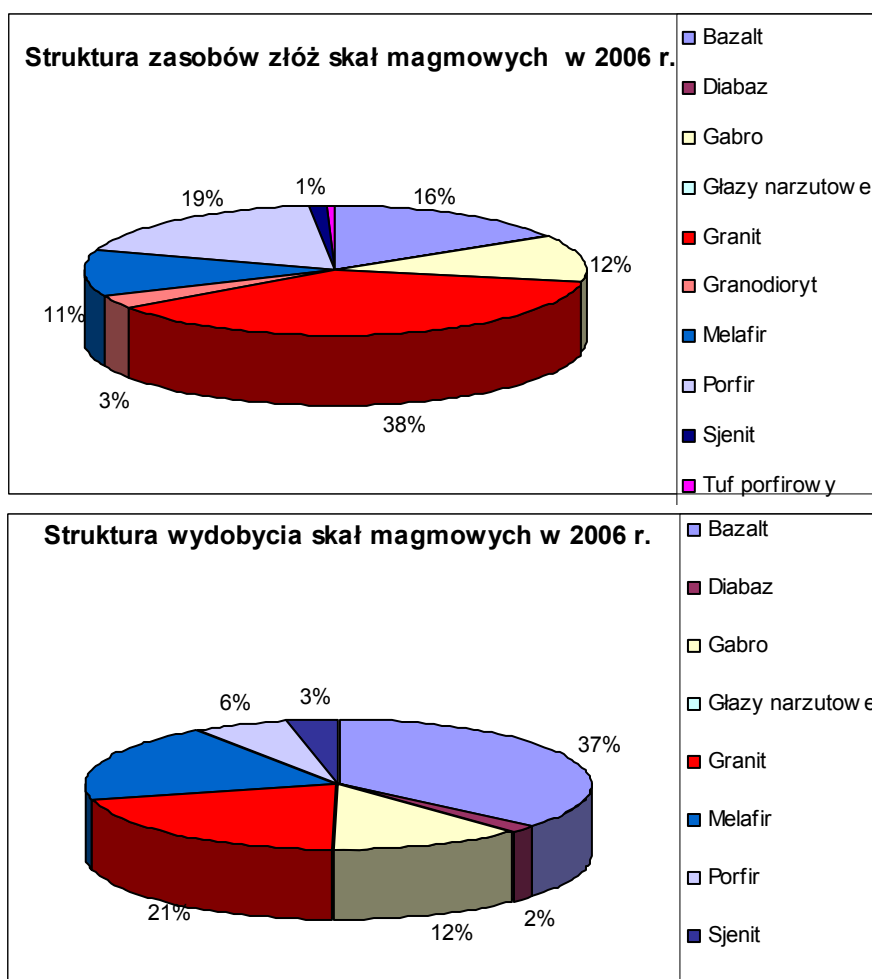

Fig.4

W 2006 r. zasoby **skał magmowych** wynosiły ponad 3,7 mld t, wydobycie przekraczało 18,5 mlnt. Wśród tych skał największe znaczenie mają skały wylewne oraz skały z grupy granitoidów.

Skały wylewne reprezentowane są przez: bazalty, melafiry i porfiry, których łączne wydobycie w 2006 r. wyniosło prawie 11,5 mln t. Największym wydobyciem wyróżnia się bazalt – 6,7 mln t. Udokumentowany jest w 73 złożach ale eksploatację tej kopaliny prowadzono w 20 złożach. W złożu Krzeniów wydobycie, podobnie jak w latach ubiegłych, wyniosło prawie 1,7 mln t, podczas gdy średnie wydobycie w pozostałych złożach nie przekroczyło 270 tys. t. Bazalt prawie w 100 % wykorzystywany jest jako kruszywo łamane stosowane w drogownictwie i kolejnictwie. Odmiany bazaltu, których temperatura topnienia wynosi poniżej 1400° C mogą być używane do produkcji wełny mineralnej, materiałów trudnościeralnych - kształtek bazaltowych.

Melafir udokumentowany jest w 16 złożach, ale wydobywany tylko w trzech. Łączne wydobycie wynosi 3,6 mlnt.

Wydobycie porfiru (1,1mln t) w 2006 r. dotyczyło tylko dwóch złóż. Ponad 92 % tej skały wyeksploatowano w złożu Zalas.

Największe zasoby w skałach magmowych związane są z granitem, który ma zastosowanie w przeważającej części jako kruszywo łamane, następnie jako drobne elementy np. „formaki” i poniżej 10 % jako kamienie bloczne. Najwięcej kamieni blocznych uzyskano w złożach: Grabina Śląska-Kam.15/27, Strzegom Kam.25/26, Kostrza czy Borów 17. W 2006 roku eksploatowano 36 złóż granitu i wydobyto prawie 3,9 mln t, Wszystkie

eksploatowane złoża znajdują się w obrębie województwa dolnośląskiego, zlokalizowane są w siedmiu powiatach, a eksploatowane były w pięciu: w tym w powiecie: świdnickim – 26 złóż (83% całego wydobycia), strzebińskim – 5 złóż (11 %), wrocławskim – 2 złóż (4 %), jaworskim – 2 złóż (>2 %), jeleniogórskim -1 złoża (> 0,1 %).

Zasoby geologiczne gabra przekraczają 440 mml t, a wydobycie w 2006 r. wyniosło 2,3 mln. Eksploatacja odbywała się tylko w dwóch złożach : Braszowice (1,2 mln t) i Słupiec Dębówka (1,2 mln t).

Wydobycie pozostałych skał magmowych w sumie nie przekracza 1 mln t.

W 2006 r. zasoby **skał osadowych** wynosiły prawie 4 mld t, a wydobycie to niemal 16,5 mln t. Podstawowe znaczenie mają tu skały węglanowe (wapień i dolomity, których łączne wydobycie to 12,5 mln t) oraz skały z grupy piaskowców (wydobycie 3,7 mln t). Pozostałe rodzaje skał osadowych stanowią 1,6 % całego wydobycia (fig.5).

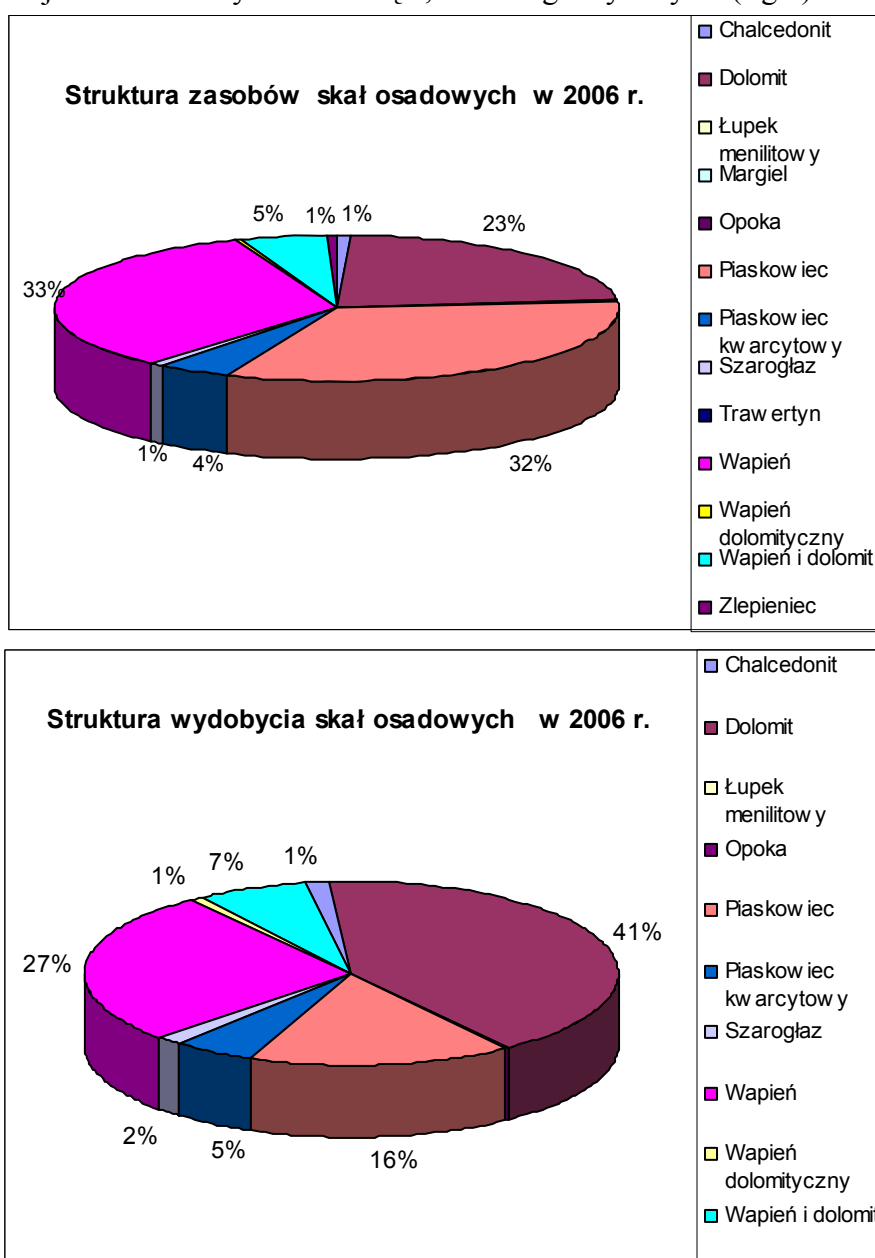

Fig.5

Największa eksploatacja skał osadowych związana jest z województwem świętokrzyskim, gdzie w 2006 r. wydobyto ponad 4,1 mln t dolomitu (ze złoża Radkowice-

Powole - 1,4 mln t), 4,5 mln wapieni (tu zdecydowanie wyróżnia się złoża Morawica III z wydobyciem ponad 1,5 mln t).

W eksploatacji piaskowców prym wiedzie województwo małopolskie (1, 6 mln t) , w którym wyróżniają się złoża: Klęczany (0,5 mln t) i Wierchomla (0,3 mln t). podczas ,gdy całkowite wydobycie piaskowców w województwie podkarpackim wyniosło – 0,5 mln t, czy śląskim – 0,3 mln t.

Wydobycie **skał metamorficznych** wyniosło ponad 1,5 mln t, z tego 45 % stanowił serpentynit ze złoża Nasławice. Natomiast największe zasoby są w złożach marmuru i marmur dolomityczny i wynoszą 430,8 mln t (fig.6).

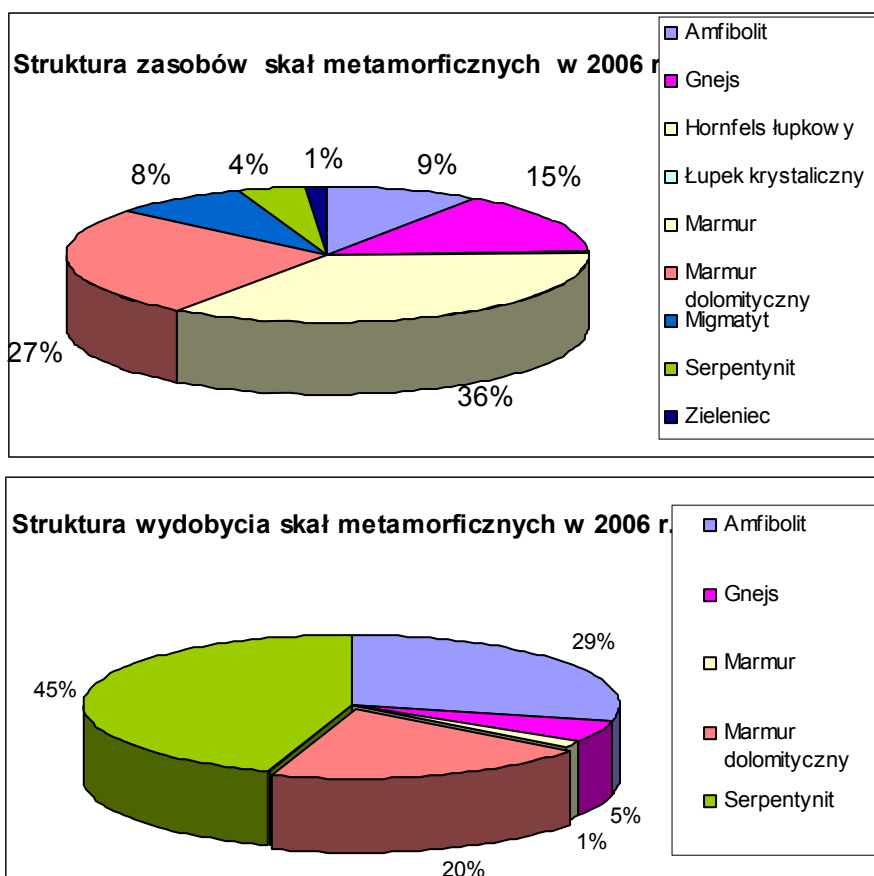
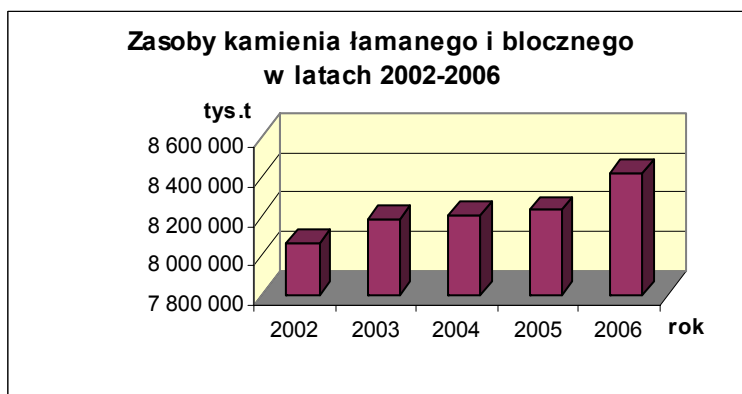

Fig.6

Analizując zmiany w zasobach , wydobyciu i ilości złóż kamieni łamanych i blocznych na przestrzeni lat 2002 - 2006, wyraźnie widać coroczny wzrost tych wielkości (fig.7).

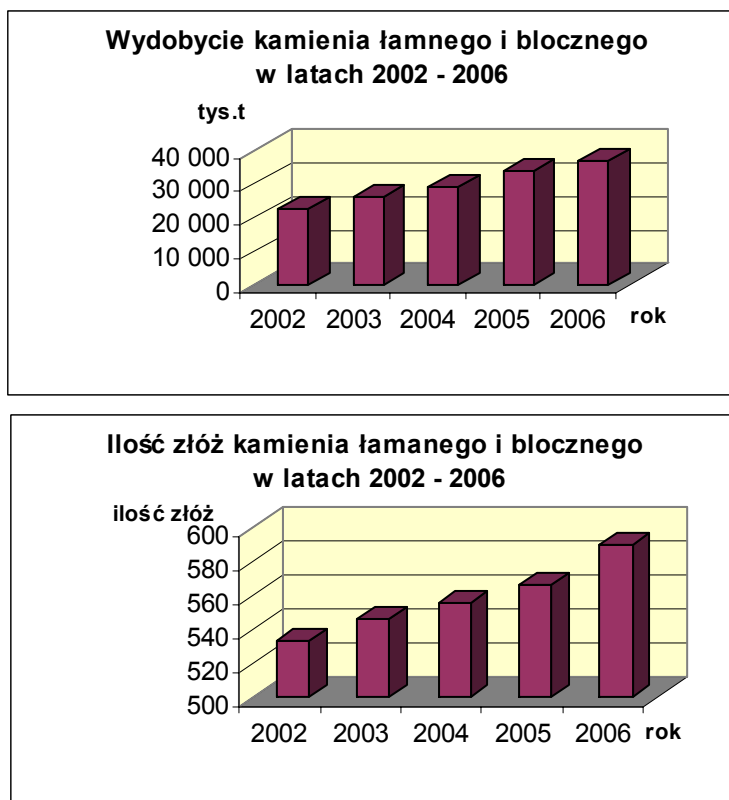

Fig.7

W omawianym okresie łącznie wydobyto 147,5 mln t, co średnio daje wydobywanie 29,5 mln t rocznie. Na fig.8 przedstawiono jaki był udział w wydobywaniu podstawowych odmian litologicznych. Najwięcej wydobyto skał magmowych.

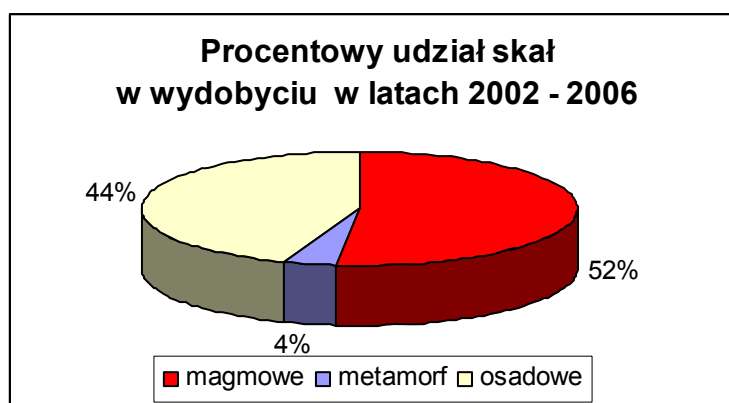

Fig.8

Na kolejnej fig. 9 widoczne jest zróżnicowanie wydobywania tych odmian genetycznych w rozbięciu na poszczególne lata. W skałach magmowych i osadowych widoczny jest ciągły wzrost wydobywania, natomiast w metamorficznych w roku 2003, 2004 wystąpiło niewielkie obniżenie. Spowodowane to było spadkiem wydobywania marmurów i gnejsów z hornfelsami, co było równoważone, również i w latach następnych, wzrostem wydobywania amfibolitów i serpentynitów. W roku 2006 wydobywanie serpentynitu w stosunku do roku poprzedniego wzrosło o ponad 77 % i wyniosło 705 tys .t.

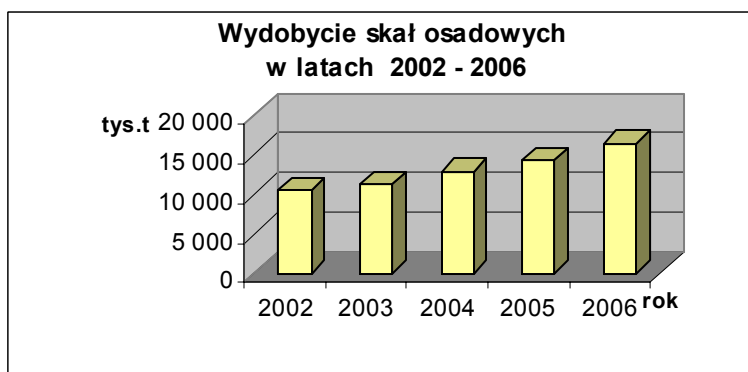
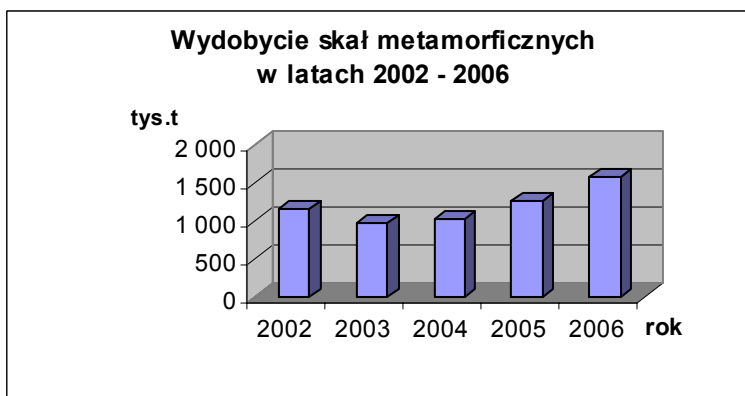
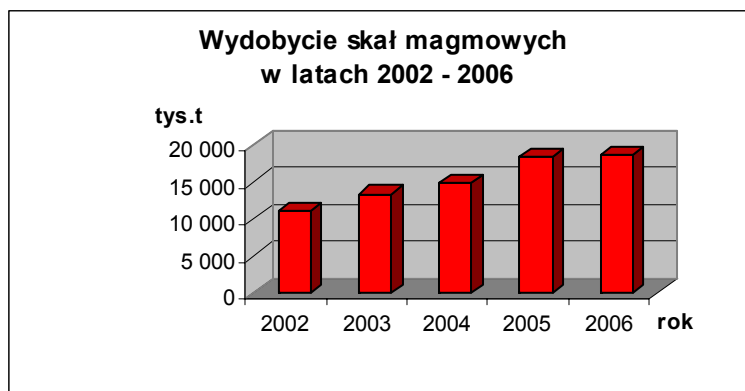

Fig.9

Wszystkie przedstawione wykresy wskazują, że zapotrzebowanie na kamienie łamane i bloczne będzie wzrastać. Tendencja ta widoczna jest od kilku lat. Szczególnie duże znaczenie dla wzrostu wydobycia mają planowane autostrady i drogi ekspresowe w aspekcie „Euro 2012”. Najwyżej cenionymi dla potrzeb drogownictwa są skały magmowe i metamorficzne, jak: granit, bazalt, melafir, kwarcyt, diabaz i amfibolit czy serpentynit. Nieco niżej klasyfikowane są skały osadowe. Wynika stąd, że najlepsze zaopatrzenie w kruszywo łamane ze skał zwięzłych będą miały autostrady i drogi ekspresowe planowane w południowej części Polski. Potrzebny materiał jest stosunkowo urozmaicony i nie będzie musiał być transportowany z dużych odległości. Niestety dla przyszłych dróg w części centralnej i północnej problemem będzie dłuższy transport kamienia łamanego. Źródłem mogą być złoża osadowe z rejonu świętokrzyskiego oraz magmowo-metamorficzne z Dolnego Śląska. Prawdopodobnie dla pełnego zbilansowania potrzebne będzie większe zaangażowanie do budowy dróg kruszywa pochodzenia sztucznego i recyklingu jak również wzrost import kamienia łamanego np. z Ukrainy czy kierunku skandynawskiego. Wyznacznikiem tego powinien być rachunek ekonomiczny, porównanie wielu kosztów oraz możliwości wydobycia skał litych w Polsce z przeznaczeniem na budowę dróg. Istnieje również możliwość

wykorzystania odpadów górniczych i przeróbczych, powstałych przy wydobyciu skał przeznaczonych dla przemysłu wapienniczego, cementowego, hutniczego czy szklarskiego.

Literatura:

E.Krystkiewicz (2003,2004,2005,2006) „Kamienie drogowe i budowlane” [w] „Bilans zasobów kopalni i wód podziemnych w Polsce” – prace zbiorowe pod red.S.Przeniosło

E.Krystkiewicz (2007) „Kamienie łamane i bloczne” [w] „Bilans zasobów kopalni i wód podziemnych w Polsce” – prace zbiorowe pod red.M.Gientka *et al.* – w druku